

О. М. Ткачук

**ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ:
ПОСТАТЕЙНИЙ ПОКАЖЧИК
ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ
ВЕРХОВНОГО СУДУ –
ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ТА КАСАЦІЙНОГО
ЦИВІЛЬНОГО СУДУ
(практика I півріччя 2019 року)**

Харків
«Право»
2019

УДК 347(477)
Т48

Ткачук О. М.

Т48 Цивільний кодекс України: постатейний покажчик правових позицій Верховного Суду – Великої Палати та Касаційного цивільного суду (практика I півріччя 2019 року) / О. М. Ткачук. – Харків : Право, 2019. – 464 с.

ISBN 978-966-937-754-8

Збірник містить у собі систематизацію судової практики Верховного Суду за I півріччя 2019 року, а також окремі правові позиції 2018 року, які не ввійшли до попереднього видання. Правові висновки впорядковані за статтями Цивільного кодексу України, що дозволяє назвати книгу постатейним коментарем практичного тлумачення норм цивільного закону Верховним Судом.

Збірник призначений для практичного використання судьями, адвокатами, практикуючими юристами, а також буде корисний усім тим, хто цікавиться практикою застосування норм цивільного законодавства.

УДК 347(477)

ISBN 978-966-937-754-8

© Ткачук О. М., 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
<p>Ст. 3 ЦКУ</p>	<p>Апеляційний суд встановив, що сторони перебувають у зареєстрованому шлюбі з 27 листопада 1999 року. Відповідно до договору купівлі-продажу від 22 червня 2006 року, посвідченого приватним нотаріусом Запорізького нотаріального округу Запорізької області Банковською Ю.В., ОСОБА_11 продав, а ОСОБА_2 купив будинок житловий, незавершене будівництво, що знаходиться за адресою: АДРЕСА_1. Право власності на цей житловий будинок зареєстровано за ОСОБА_2 ОП «Запорізьке міське бюро технічної інвентаризації» 14 липня 2006 року.</p> <p>Згідно з державним актом на право власності на земельну ділянку серія НОМЕР_3, виданим 20 листопада 2007 року, земельна ділянка, розташована за адресою: АДРЕСА_1, для будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель та споруд, належить ОСОБА_2 на праві власності.</p> <p>Відповідно до договору купівлі-продажу земельної ділянки НОМЕР_6 від 11 червня 2007 року ОСОБА_2 набув право власності на земельну ділянку розміром 0,0540 га на АДРЕСА_2.</p> <p>Крім того під час шлюбу сторони придбали таке рухоме майно: планшет Apple iPad 3 wi-fa + 3G64 – 8400 грн; мобільний тел. Apple iPhone 4S 64 Gb – 7280 грн; монітор LG 27 DM2780D LED – 4040 грн; процесор Intel Core i5-2550k, s1155 – 2150 грн.; мобільний тел. Samsung 19250 Galaxxy nexux 16 Gb. – 6000 грн; МФУ лазерное Canon MF 4550 D – 2320 грн; телевизор Philips 46PFL6606t/12 – 10480 грн; відеокамера Canon Legria HF R28 – 3600 грн; фотокамера цифровая Canon EOS1100D 18-55DC – 4360 грн; ноутбук Apple MacBook Pro MD 831LL/A 15.4 Retina – 38400 грн; соковижималка Kenwood JE 880 – 3560 грн; мультиварка Cuckoo cgr-a 1010F – 2240 грн; м'ясорубка</p>	<p>№ 61-156св17 від 05.12.2018 Касаційний цивільний суд</p>	<p>про поділ спільного майна подружжя</p>

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Мoulinex DKА213Е – 1600 грн; пароварка Philips HD 9190 – 1760 грн; пилосос Philips FC 9073/01 – 1680 грн; хлібопіч Moulinex OW6002 – 2560 грн; ноутбук HP Pavilion dv6-7055sr – 7840 грн; електронна книга PocketBook PRO 912 pb912-du – 2160 грн; пилосос Thomas twin aquafilter – 3360 грн; пральна машина Boshh was 24743 – 7600 грн; телевизор Lcd LG47Le8500 – 15600 грн; телевизор Lcd Sony kdl-40px710r – 14300 грн; телевизор Led Samsung ve-37с6540swx – 11200 грн; телевизор LG 32 LE 4500 – дві штуки – 10880 грн; телевизор LG 26 LD 320 – 3200 грн; холодильник Siemens KD-53na01ne – 10500 грн; холодильник Samsung RL62ZBPN1 – 9100 грн; музичний центр Panasonic sc-vk680 ee-k – 3360 грн.; мікрохвильова піч LG MC8088HRB – 2550 грн. Апеляційний суд встановив, що ухвалою Запорізького районного суду Запорізької області від 20 січня 2016 року у справі №317/35/16-ц накладено арешт на все нерухоме майно, яке належить ОСОБА_2 Державним реєстратором Малик В. О. внесено запис про державну реєстрацію обтяжень №13697477 до державного реєстру речових прав на нерухоме майно та реєстру прав власності на нерухоме майно, державного реєстру іпотек, єдиного реєстру заборон відчуження об'єктів нерухомого майна 15 березня 2016 року.</p> <p>Рішенням Запорізького районного суду Запорізької області від 28 квітня 2016 року у справі № 317/35/16-ц задоволено позов ОСОБА_3, з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_3 стягнуто заборгованість за договорами позики в розмірі 4 217 583,78 грн.</p> <p>Постановою державного виконавця відділу примусового виконання рішень управління ДВС ГУЮ в Запорізькій області від 11 квітня 2016 року накладений арешт на майно боржника та оголошено заборону на його відчуження.</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>Згідно частини третьої статті 13 ЦК України не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах.</p> <p>Однією із основоположних засад цивільного законодавства є добросовісність (пункт 6 частини першої статті 3 ЦК України) і дії учасників цивільних правовідносин мають бути добросовісними. Тобто відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.</p> <p>Поділ спільного майна подружжя не може використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу боржником або виконання судового рішення про стягнення боргу. Боржник, про якого ухвалене судове рішення про стягнення боргу та накладено арешт на його майно, та його дружина, які здійснюють поділ майна, діють очевидно недобросовісно та зловживають правами стосовно кредитора, оскільки поділ майна порушує майнові інтереси кредитора і направлений на недопущення звернення стягнення на майно боржника. Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом.</p> <p>За таких обставин апеляційний суд обґрунтовано скасував рішення суду першої інстанції та відмовив в позові про поділ майна подружжя в обраний позивачами спосіб.</p> <p>Аналогічний по суті висновок зроблено у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 22 жовтня 2018 року у справі № 654/1528/17.</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
Ст. 16 ЦКУ	<p>1. Щодо вимог прокурора про визнання недійсними договору купівлі-продажу земельної ділянки укладеного між ОСОБА_3 та ОСОБА_4 13 жовтня 2005 року та договору дарування від 17 грудня 2008 року, укладеного між ОСОБА_4 та ОСОБА_5 суд вказує на таке. Відповідно до частини першої статті 3 ЦПК України 2004 року, частини першої статті 16 ЦК України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Частиною першою статті 15 ЦК України визначено право кожної особи на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. З урахуванням цих норм правом на звернення до суду за захистом наділена особа в разі порушення, невизнання або оспорювання саме належних їй прав, свобод чи інтересів, а також у разі звернення до суду органів і осіб, уповноважених захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні та суспільні інтереси. Крім того, відповідно до частини першої статті 11 ЦК України цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки. Частиною другою цієї ж статті передбачено, що підставами виникнення цивільних прав та обов'язків можуть бути як правочини (пункт 1), так і інші юридичні факти (пункт 4).</p> <p>У разі порушення (невизнання, оспорювання) суб'єктивного цивільного права чи інтересу у потерпілої особи виникає право на застосування конкретного способу захисту. Цим правом на застосування певного способу захисту і є права, які існують у рамках захисних правовідносин. Тобто спосіб захисту реалізується через суб'єктивне</p>	№ 61-17702св18 від 05.12.2018 Касаційний цивільний суд	про визнання недійсними рішень, державних актів на право власності на земельну ділянку, договору купівлі-продажу та договору дарування, відновлення становища, яке існувало

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>цивільне право, яке виникає та існує в рамках захисних правовідносин (зобов'язань).</p> <p>Ефективність захисту цивільного права залежить від характеру вимоги, що висувається до порушника. Визначаючи вид вимоги, особа може зіткнутися з проблемою, коли одні й ті ж самі протиправні дії породжують виникнення різних цивільно-правових вимог до одного й того ж суб'єкта.</p> <p>Задовolenня хоча б однієї з них позбавляє можливості пред'явлення іншої.</p> <p>Отже, з'являється декілька шляхів досягнення кінцевої мети – відновлення порушеного права або захисту інтересу. Таке явище називається competition of claims (конкуренція позовів). Конкуренція позовів існує там, де декілька позовів об'єднуються спільним для них всіх юридичним інтересом (de eadem re), який задовольняється здійсненням вже одного з цих позовів, що усуває eo ipso (внаслідок цього) усі інші як безцільні.</p> <p>Для захисту своїх майнових інтересів власник або суб'єкт іншого речового права може використовувати вимоги про визнання недійсною угоди з відчуження належної йому речі (якщо мова йде про оспорюваний правочин) або про застосування наслідків недійсності правочину (якщо мова йде про вчинення нікчемного правочину). В обох випадках загальним наслідком вчинення недійсної угоди стане реституція, яка полягає, зокрема у поверненні конкретної речі (предмета угоди) першому власнику.</p> <p>Очевидно, що якщо спір стосується правочину, укладеного самим власником, то його відносини з контрагентом мають договірний (зобов'язальний) характер, що зумовлює і можливі способи захисту</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>його прав. Але якщо контрагент власника за недійсним правочином здійснив потім відчуження отриманої від власника речі третій особі, то у відносинах з таким новим набувачем колишній власник може використувати тільки речово-правові способи захисту, бо вони не передували у договірних (зобов'язальних) відносинах один з одним.</p> <p>У окремих випадках колишні власники, отримавши відмову в задоволенні своїх речово-правових вимог про повернення їм майна, що перебуває у нових власників, які придбали його в результаті правочинів, оспорюють самі ці правочини, посилаючись на недійсність першого правочину з ланцюжка таких правочинів (укладених за їх участю як відчужувачів спірної речі).</p> <p>Проте застосування реституції почергово до усіх правочинів відчуження майна іншим особам в результаті позбавить добросовісного набувача гарантій отримання його прав, закріплених у статті 388 ЦК України, що є неприпустимим. ЦК України передбачено засади захисту права власності. Зокрема, згідно зі статтею 387 ЦК України власнику надано право витребувати майно із чужого незаконного володіння. Відповідно до частини першої статті 388 ЦК України, якщо майно за відплатним договором придбане в особи, яка не мала права його відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати (добросовісний набувач), власник має право витребувати це майно від набувача лише у разі, якщо майно було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння; було викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння; вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.</p> <p>Оскільки добросовісне набуття в розумінні статті 388 ЦК України можливе лише тоді, коли майно придбано не безпосередньо у влас-</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>ника, а в особи, яка не мала права відчужувати це майно, наслідком правочину, укладеного з таким порушенням, є не двостороння реституція, а повернення майна з незаконного володіння.</p> <p>Права особи, яка вважає себе власником майна, не підлягають захисту шляхом задоволення позову до добросовісного набувача з використанням правового механізму, передбаченого статтями 215, 216 ЦК України. У разі встановлення наявності речово-правових відносин до таких відносин не застосовується зобов'язальний спосіб захисту. У зобов'язальних відносинах захист прав особи, яка вважає себе власником майна, можливий лише шляхом задоволення виндикаційного позову, якщо є підстави, передбачені статтями 387, 388 ЦК України, які дають право витребувати майно в набувача.</p> <p>Прокуратура не була стороною договорів купівлі-продажу та дарування і не була власником майна, про визнання недійсними договорів, укладених особою, яка, на його думку, не мала права відчужувати вказане у договорах майно.</p> <p>У такому разі це майно не може бути передане власнику в порядку застосування загальних наслідків, передбачених статтею 216 ЦК України, оскільки прокурор не був стороною оспорених правочинів. Відчужене за договорами майно може бути повернуте за позовом власника про витребування майна на підставі статей 387, 388 ЦК України.</p> <p>Таким чином, обраний прокурором спосіб захисту не відповідає вимогам закону. Застосування у спірних правовідносинах речово-правового механізму повернення свого майна (виндикації) забезпечить захист прав та інтересів не тільки власника майна, а й добросовісних набувачів, які є також учасниками цивільного обороту. В іншому разі для широкого кола добросовісних набувачів, які виявили при укладенні</p>		

Стаття закону	Правова позиція	Номер правової позиції	Позов
	<p>договорів доброї волі, розумну обачність, буде існувати ризик непра- вмірної й несправедливої втрати майна, яке може бути виграбувано у них у порядку реституції. Така незахищеність прав добросовісних набувачів суперечить Конституції України та свободі договору.</p> <p>2. Статтею 15 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) перед- бачено, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання.</p> <p>Відповідно до пунктів 2, 10 частини другої статті 16 ЦК України сло- вами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: визнання правочину недійсним; визнання незаконними рішеннями, дій чи без- діяльності органу державної влади, органу влади Автономної Респуб- ліки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.</p> <p>Відповідно до пунктів 3.15–3.16 Інструкції про виявлення у водіїв транспортних засобів алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, затвердженої спільним нака- зом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров’я України від 09 вересня 2009 року № 400/666, за результатами огляду на стан сп’яніння та лабораторними дослідженнями встанов- люється діагноз, який вноситься до акта медичного огляду, на підставі якого видається висновок щодо результатів медичного огляду з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.</p> <p>Судами встановлено, що згідно з висновком обласного комунально- го закладу «Психоневрологічний диспансер м. Кривий Ріг» щодо</p>	<p>№ 61-1132св18 від 18.10.2018 Касаційний ци- вільний суд</p>	<p>про визнання дій незаконними та скасування ме- дичного висновку</p>